

INARINSAAME

Olmošvuoigâdvuodâh
kuleh juáhâžân,
meid jyehi páárnán.

Páárnih láá vuálá 18-ihásiih.

LAPSIASIAVALTUUTETTU
MÁNÁIDÁITTARDEADDJI

Tiädáh-uv paarnij vuoigâdvuodâin?

Maid OA p arni vuoig advuo ai sop amu  meerh  ?

Ovt stum Aalmugeh (OA) lii tooh m sop amu  paarnij olmoo vuoig advuo ain ive 1989. Suom st almossop amu   ood i vu im n ive 1991. Masa puoh maailm en meh l   sop amu st mieldi. Suom  staat  kalga huol ttid tast, ete sop amu    sih ol  sueh paarnij elimist. Suom  staat  kalga meid tiedettid p arni vuoig advuo ain sehe r visulmuid ete parnijd. Staat  kalga raportistid OA:id merikosk s vt, ete maht p arni vuoig advuo ah j  pyereestvaijeem l   Suom st ovd n m.

P rni   iv ld l    rviu t l j  oovded p arni vuoig advuo ai ol  sume Suom st. Ovd skodde lii vu  dud m p rni   iv ld lii toim ttuv ive 2005.

P rni   iv ld l  ...

- v ld   ielg s paarnij u ivilijn j  maain st tain r visulmuid.
-  ielgee, ete maht p arnih vajeh j  maht sii vuoig advuo ah ol  sueh.
- tie eet parnijd j  r visulmuid paarnij olmoo vuoig advuo ain.
- vaaikut merideijeid, ete paarnij   sih li  ii pyerebeht.
- parga oovt stpargo p rnisyergi tu imeiguin.

”P rni kolg   ij  odd   perrust luhol  svuo  , r hisvuo   j  ib rd s pirr duvv st.”

OA p arni vuoig advuo ai sop amu 

Puoh p arnih l   oovtvi rd siih

P arni teik  suu vaanhim ahe, li keivne, kiel , om d h, oskold h, v ddu teik  pu cuvuot  ij vaaikut p arni vuoig advuo aid. Ki mm n ij u  u olgo tid teik  kivsedid.

P arnist lii vuoig advuot   iev elim n

P rni u   u le e sun jie . R visulmuuh kalgeh tu rju  paarnij m  dul  svuo aid  odd  j  ovd nid r  vhust j  jieij s li vttoin.

R visulmuuh kalgeh v ldid  ielg s, ete maid p arnih smiettih a sijn

R visulmuuh kalgeh koj did j  kuld lid p arni u ivilijid j  v ldid taid tuod st. Parnijd kalga adelid m  dul  svuo   vaikuttid jieij s aarg n.

P arni hi du kalga pieij d ovd sajan talle ko merideh paarnij a sijn

Vanhimeh j  virgeom h  h kalgeh ain smiett d, ete maht sii mi r d sah vaikutteh parnijd. R visulmuuh kalgeh uucc d  u vdusijd, moh l   p arni pyerrin. Parnijd kalga vu dustid mi r d s id iberdetteen  l.

OA pääрни vuoigâdvuodâi almossopâmušâst láá ohtsiš 54 saijeed. Taah láá ääših, main staatâ já kieldâi merideijeeh sehe puoh rävisulmuuh kalgeh huolâttid. Täst láá sopâmuš ceehih uánihávt.

1. Juáháš vuálá 18-ihásâš lii pärni.
2. Olmoošvuoigâdvuodah kuleh jyehi páárnán oovtviárdásávt. Pääрни ij uážu mongin suujâst olgoštid.
3. Rävisulmuuh taheh maanġâid paarnij elimân vaikuttejee miárdâsâid. Sij kalgeh ain selvâttid, mii lii pääрни tááhust pyeremus.
4. Staatâ kalga anneeđ huolâ tast, ete taat sopâmuš olášuvá paarnij elimist. Parnijd kuleh puoh taan sopâmušân čallum vuoigâdvuodah.
5. Vanhimijn láá vuoigâdvuotâ já kenigâsvuotâ ravviđ já stivrid pääрни kevttid taan sopâmušân kirjejum vuoigâdvuodâid. Staatâ kalga kunnijâttid taam vanhimij vuoigâdvuodâ.
6. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ elimân. Staatâ kalga tähidid, ete pääрниh uázžuh šoddâđ já ovdánid nuuvt pyeri tiilijn ko máhđulâš.
7. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ finnid noomâ tállân

- šoddâm maņa. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ finnid päikkieennâm já leđe ton aalmugjeessân. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ tubdâđ suu vanhimijd já leđe sunnui tipšoost, jis máhđulâš.
8. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ siäiluttid noomâs já aalmugjeessânvuodâs sehe koskâvuodâ huolhijnis, ijge taid uážu kuoskâđ lavâttáá.
  9. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ eellid vaanhimijdisguin, jis suái pasteh huolâttid pääرنist. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ toollâđ ohtâvuodâ vaanhimijdis, jis pärni ij aasâ vaanhimijdisguin. Jis ohtâvuodâtoollâm vahâgit pääрни, virgeomáhááh pyehtih estid tom.
  10. Motomin pärni já suu vanhimeh sättih karttâđ sierâ enâmáid. Talle staatâ kalga irâttid macâttid sii nubijdis luus nuuvt jotelávt ko máhđulâš.
  11. Staatâ kalga estid tom, ete rävisulmuuh jodetteh paarnijd lovetttáá enâmist nuubán.
  12. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ ettâđ suu uáivil aašijn, moh kyeskih sunjijn. Rävisulmuuh kalgeh selvâttid pääрни uáivil ovdil ko sij ráhtih páárnán kyeskee miárdâsâid. Paarnij uáivil kalga väldid vuotân miárdâsâin. Rävisulmuuh kalgeh vuáđustid miárdâsâid páárnán iberdetteenáál.

13. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ ettâđ rijjá suu uáivil. Uáivilijguin ij uážu kuittâg luávkkâđ eres ulmuid.
14. Pääرنist lii vuoigâdvuotâ jurdâččem-, uámitobdo- já oskolduvrijjâvuotân. Vanhimij párnái stivrim taan vuoigâdvuodâ kevttimist kalga kunnijâttid.

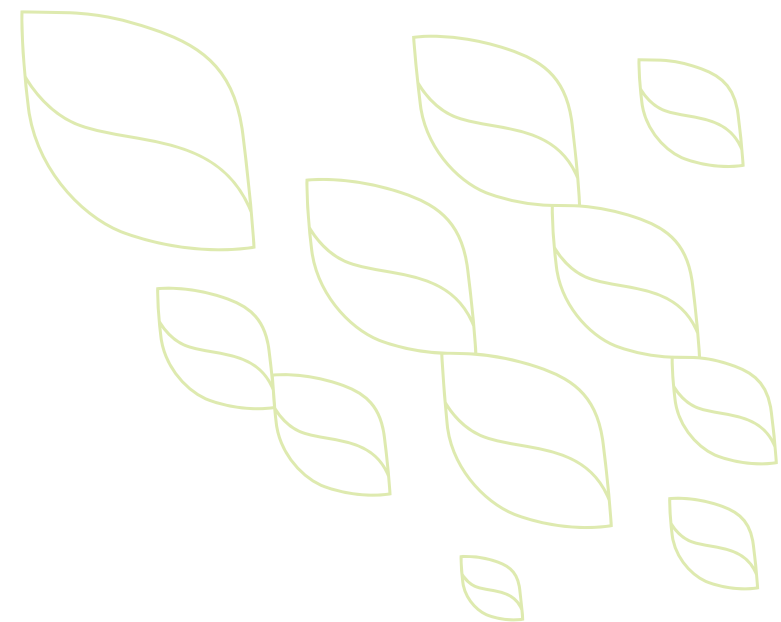
15. Päärnist lii vuoigâdvuotâ servâd servijd já toimâd tain. Párnain lii vuoigâdvuotâ čokkânid ráávhu miäldâsavt.
16. Päärnist lii vuoigâdvuotâ priivaatvuotân. Päärni privaatuotân, perrui, pááikán tai reivâloonootmán ij uážu kuoskâd laváttáá.
17. Päärnist lii vuoigâdvuotâ finniđ tiäđu já čuávvuđ tiedettemniävviuid maangâpiäláávt. Rävusulmuuh kalgeh suojâliđ pääрни tiäđuin, moh vahâgittedh suu.

18. Päärni vanhimiyn lii oovtâst ovdâsvástádâs pääрни šoddâdmist já huolâtmist. Sij kalgeh toimâd pääрни pyerrin. Staatâ já kiêdah kalgeh tuárjuđ vanhimiđ taam pargoost.
19. Rävusulmuuh kalgeh suojâliđ pääрни puoh viehâvâldist já hyenes kohtâlmist. Päärni ij uážu mahten vahagittiđ. Kihheen ij uážu kohtâliđ pääрни nuuvt, ete ij peerust sust teikâ parniyn ij uázu ávhâstállâđ.
20. Päärnist lii vuoigâdvuotâ finniđ iše, jis sun ij pyevti aassâđ vaanhimiđdisguin. Talle pärni puáhtá aassâđ ovdâmerkkân nube perrust teikâ párnaisuojâlemlájádâsâst. Pärni puáhtá maccâđ vanhimiđ luus, jis tot páárnán pyerrin. Päärni aassâmsaje já pääihi molsom maŋgii kalga velttiđ.
21. Jis pääрни vanhimeh jäämmih teikâ iä paste huolâttiđ sust, já staatâ suává adoptio, pärni puáhtá finniđ pisovávt uđđâ perruu adoptio peht. Päärni hiätu kalga leđe adoptiost leđe vuosâsaajeest.
22. Nube enâmist patâreijen puáttám päärnist lii vuoigâdvuotâ finniđ suu tarbâšâm huolâtem.
23. Vádulâš pärni kalga finniđ tipšo já iše, moh ovdedeh suu olmoošáárvu, jiešluáttámuš já uásálistem siärváduv toimâmân. Vádulii pääрни kalga tuárjuđ nuuvt, ete sun puáhtá uásálistid sehe jotteed škoovlâst já puđâldâsâin.
24. Päärnist lii vuoigâdvuotâ eelliđ nuuvt tiervâsin ko máhđulâš. Päärnist lii meid vuoigâdvuotâ finniđ tipšo já iše, jis sun puosâškuát. Päärnist

lii vuoigâdvuotâ peessâđ tuáhtárân. Meid vyerdee eenij tiervâsvuodâst kalga anneed huolâ.

25. Eres rävusulmuuh kalgeh tipšod pääрни pyereest, jis pärni ij paste aassâđ jieijâs vanhimiđguin. Párnaisuojâlem pargeeh kalgeh merikoskâsavt târhistiđ, juátkoo-uv pääрни soijim pääihi ulguubeln.
26. Päärnist já suu vanhimiyn lii vuoigâdvuotâ finniđ táárbu mielđ staatâst iše ruttâašijn
27. Päärnist lii vuoigâdvuotâ finniđ pääihi, purrâmuš já tuárvi pihtâsijd. Staatâ já kiêdah kalgeh išediđ vaanhimiđ nuuvt, ere päärnist lii jyehi náál šiev tile šoddâđ já ovdâniđ.

28. Päärnist lii vuoigâdvuotâ jotteed škoovlâ. Vuáduškovlâ kalga lede nuuvtá. Staata kalga huolâttid tast, ete puoh päärnih joteh vuáduškoovlâ loopân. Staata kalga faallâd tilâlâšvuotâ juátkid oppâm vuáduškoovlâ maŋa nuuvt maŋgâ páárnán ko máhdulâš. Oornigtuálu škoovlâst kalga lede vuoigâlâš.
29. Škovlâ kalga ovdedid pääрни tááiduid. Tot kalga ovdedid pääрни eenikielâ já jieijâs kulttuur tubdâm sehe adeliđ tiádu eres enâmiđ kulttuuriđ. Škoovlâst kalga mainâstid paarniđ já eres ulmui vuoigâdvuotâin. Škoovlâst päärnih mättih, maid maŋgâkulttuurlâšvuotâ, pirâsuojâlem sehe suhâpeelij tásiárvu merhâseh.
30. Meid ucceblohon teikâ algâaalmugân kullee päärnist lii vuoigâdvuotâ jieijâs kulttuurân já kielân. Sust lii vuoigâdvuotâ hárjuttid oskolduvâs oovtâst eres juávhu jesâniđguin.
31. Päärnist lii vuoigâdvuotâ vuoinâstid, sierâdid já viettid astoääigi. Päärnist lii vuoigâdvuotâ uápásmuđ taidui já kulttuurân.
32. Pärni ij uážu porgâđ taggaar pargo, mii vahâgit suu tiervâsvootâ teikâ häittid suu škoovlâjotteem.
33. Rävusulmuuh kalgeh suojâlid pääрни narkotiikâin.
34. Rävusulmuuh kalgeh suojâlid pääрни seksuaallâš ávhástâlmist. Kihheen ij uážu hokâttâllâd teikâ páguttid pääрни seksin.

35. Staatah kalgeh estid pärnikäävpi. Pärnikävppi meerhâš, ete kiinii rievvee pääрни suu vanhimijn já vuábdá suu nube ulmui. Pärnikävppi lii rikos.
36. Rävusulmuuh kalgeh suojâlid pääрни jyehilágán hyenes kohtâlmist.
37. Päärni ij uážu rángâšid julmes vuovvijn teikâ pijnedid. Kihheen ij uážu ucâšid pääрни vuoigâdvuotâid. Päärni ij uážu pieijâd faŋgâlân, ijge raijid suu ríjjâvuotâ, jis eres molsoiávtuh láá. Jis pärni kuittâg

- kárttá faŋgâlân, sust kalga huolâttid tobbeen pyereest. Pärni ij uážu lede faŋgâlist kuhháa.
38. Päärni ij uážu váldid suátiviehân teikâ suátán. Rävusulmuuh kalgeh suojâlid paarniđ suádist.
39. Staata kalga išedid pääрни, jis sun lii puástud kohtâlum.
40. Veikâ pärni ličij rikkom laavâ teikâ ličij iápâdâs tast, suu kalga kohtâlid pyereest já vuoigâdvuotâlâvt.
41. Monniđ staata laahâ puáhtá lede páárnán pyereeb ko taat sopâmuš. Talle ulmuuh kalgeh nuávduittid staata jieijâs laavâ.
42. Staata kalga huolâttid tast, ete puoh ton ässeeh tiettih, moh láá pääрни vuoigâdvuotâh.
43. OA pääрни vuoigâdvuotâi komitea kocá, ete staatah já tai ässeeh nuávduittid taam sopâmuš.
44. –54. Taah sajuh mainâsteh tast, mon kuhháa sopâmuš lii vyeimist já maht staatah nuávduittid sopâmuš.

Oles sopâmuš lii suomâkielân čujottâsâst

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Tergâdis säneh

Ovtâstum Aalmugeh adai **OA** haalijd ráávhu ubâ enâmân. Tot iššeed puoh enâmiyd porgâđ oovtâstpargo, vâi olmoošvuoigâdвуođah olâšuččii puoh enâmiyn. OA jesâneh láá puoh maailm staatah.

Staatah já **kieladah** úarnejuh Suomâst palvâlusâid ulmuid. Suomâ aalmugjesâniyn šadda staatâ, já staatâ aášijn meerrid ovdâskodde. Jieškote-uv syemmilâš áásá mottoom kieldâst. Páikkikielâ aášijn meerrid kieldâ váldustivrâ.

Virgeomâhááh uáivildeh rávisulmuid, kiáh láá pargoost staatâst teikâ kieldâst. Sij pargeh ovdâmerkkân párnáisuojâlmist, škoovlâst, poliisist teikâ pyecceviásust.

Párnisyergi tuáimeeh láá ovdâmerkkân siärvâduvah já tutkâmlájádâsah sehe virgeomâhááh, kiáh merideh paarnij aášijn.

Palvâlem uáivild ovdâmerkkân tom, ete páarnih peessih tuáhtárân, jis sij puosâškyettih. Meid škovlâ já peivitipšo láá parnijd čyecce palvâlusâid. Palvâlusah máksojeh viärruruđâiguin, maid irâtâsah, siärvuseh já aalmugliih mäksih.

Párnáisuojâlemlájádâs uáivild saje, kost pärni puáhtá aassâđ, jis sun ij paste aassâđ vanhijmijdiskuin. Párnáisuojâlemlájádâsâst äässih siämmáá ääigi maangah páarnih.

Sajasâšpeerâ uáivild nube perruu, mii ana huolâ páarnist. Pärni puáhtá varriđ sajasâšperrui, jis suu jieijâs vanhimeh iä paste huolâttid sust. Pärni puáhtá maccâđ jieijâs vanhijmij luus, jis tot lii páarni pyerrin.

Adoptio meerhâš, ete pärni värree pisovávt nube perrui já finnee uđđâ vanhijmij. Pärni ij innig maacâ jieijâs šoddâmvanhijmij luus.

Uccebulojuávhuin uáivildeh ulmuid, kiäi kielâ, kulttuur, oskoldâh teikâ eres jiešvyehi lii ereslágán ko staatâ ässei enâmus uásist. Suomâst kielâuccebulojuávhoid kuleh ovdâmerkkân romaneh, suomâruátáliih já seevvimkielâliih sehe maangah enâmânvärreijeijeeh. Sämmiliih láá sehe uccebuloho ete algâaalmug. Sij láá Suomâ algâalgâlâš aalmug.

Láá-uv paarnijn kenigâsvuođah?

Olmoošvuoigâdвуođah kuleh juáházân iävtuittáá. Juáhháá kenigâsvuotâ lii kunnijâttid nuubij olmoošvuoigâdвуođâid. Rávisulmui kenigâsvuotâ lii máttááttid parnijd, ete maid olmoošvuoigâdвуođah uáivildeh.

Ovdâmeerhah:

- Päärnist lii vuoigâdвуotâ finnid suojâlem viehâvâldist, ávhástâlmist já kuárridmist. Pärni ij uážu mahten kivsedid teikâ vahâgittid nuubijd.
- Päärnist lii vuoigâdвуotâ putes pirrâsân. Meiddei páarnist lii kenigâsvuotâ huolâttid pirrâs putesvuodâst nuuvt pyereest ko máhdulâš.
- Päärnist lii rijjâvuotâ jieijâs jurduid, kulttuurân. Päärnist lii meid kenigâsvuotâ kunnijâttid nuubij jurduid já prinsipiijd.

LAPSIASIAVALTUUTETTU
MÁNÁIDÁITTARDEADDII

Pärniäššiváldálie toimáttáh
Almostittum viermist 10/2020